

De Wildenborcher

December 2015

Beste Buurtgenoten,

Als in december 2015 de midwinterhoorn in de verte klinkt, neem dan eens de tijd om nog even te luisteren tot er antwoord komt van de andere zijde van de Wildenborch.

*waarop het antwoord van ik weet niet wie
zo zuiver weergalmt vanaf de Wildenborch,
dat ik het zwijgen ertoe doe in stil verbazen
door hemelhoge boventonen in de melodie. (uit 'Weerklank' van J.T)*

Twee Wildenborchse blazers, Ben en Jacobus, ontmoetten elkaar en ze maakten plannen. Op de winterwandeling, die begin januari voor de 25ste keer door de Kapelcommissie georganiseerd wordt, zal de midwinterhoorn ook niet ontbreken. Maar er is nog meer op deze verrassende wandeling, zie verderop de uitnodiging en ook de tekening van Erik.

Over de buurtgenoten:

Nieuwe bewoners: Op Nijlandweg 2 is een jong gezin komen wonen: André en Jessica Mensink met hun kinderen Lyndon en Jente. Nu plaatsen we een foto, volgende keer komt hun verhaal. Welkom in de buurt!

Geboren: Aan de Kapelweg werd Justin geboren, zoon van Lisette en Raymond Wiendels.

Justin is het eerste kleinkind van Martie en Ina Dijkman. Gefeliciteerd ouders en grootouders!

Overleden: Eind oktober overleed dhr. Bennie Reintjes van de Mosselseweg. Hij is 76 jaar geworden. We herdenken hem in een 'In Memoriam'. We wensen de familie sterkte!

Ander adres: Berta Winkels is opgenomen in het verpleeghuis Sutfene in Zutphen.

Verhuisd uit de Wildenborch: In 'Wissellijst' staat Gerda Rossel, vertrokken uit de Wildenborch, maar ze blijft betrokken bij ons blad. Deze keer schreef ze: 'Wat steet hier feitelijk?' Op de nieuwjaarsvisite kunt u vertellen welke betekenis al deze woorden hebben.

Herdenken: In 'Onze reis naar Australië ...' schrijven Bart en Alma over de plek waar hun dochter Suus in 2012 door een verkeersongeluk is omgekomen. 'Rust zacht lieve Suus', zo luidt het opschrift op het kruisje langs de weg als gedenkteken.

Een overzicht van wat verder in dit winternummer 2015 te lezen / kijken is:

- De eerste Staringavond van 2015, verslag van Wilma Bakker
- Twee fotobladen van de Staringavonden (foto's van: Hendrik Jan, Johan, Joke) Jennine schrijft nog een keer over haar bet- betovergrootvader A.C.W. Staring
- Het Gelders Orkest in de tuin van de Wildenborch door Lucie, met foto's van Alma
- Waar kwamen de ballonnen van het Oranjefeest terecht? - Henriëtte Otten
- Henk Berenpas van 'De Prinsenhoeve' was in gesprek met Lucie
- Kippen en konijnen in de Kapel, elk jaar eind oktober
- "Is de jacht dit jaar zo vroeg begonnen?", vraagt Landrot zich af in zijn verhaal
- Geëmigreerd naar ... Mexico, deel 1, door Henk Kaemingk
- 'Postvak In' werd ingevuld door Mirthe Groot Nuelend
- Aad van de Kamer schreef het vervolg van zijn verhaal: 'Kleuter in de oorlog'
- Dinie Staring zorgde voor het 'Recept': een winterse hartige ovenschotel
- 'Een lichtje in de duisternis' zo beschrijft Liesbeth de WVC avond in oktober.

Het samenstellen van het blad 'De Wildenborcher' is elke keer een karwei. Vanaf het bedenken van de inhoud tot en met het rondbrengen van het blad zijn er heel wat buurtgenoten mee bezig. 'Een dag op de redactie' geeft een indruk van dit alles.

Veel meer mensen dan de genoemden leverden het afgelopen jaar een bijdrage. Allemaal bedankt hiervoor. Kunnen we in 2016 ook op uw / jouw bijdrage rekenen?

Goede Kerstdagen en een Gelukkig Nieuwjaar toegewenst!

Een vriendelijke groet van de redactie: Lucie, Marianne, Reinier, Joke.

De Wildenborchse Kapel

Redactiegegevens:

Onze telefoonnummers en e-mailadressen:

Joke Wiltink	(0575) 55 67 48	wiltwess@hetnet.nl
Reinier Klein Brinke	(0575) 55 65 12	reinierkleinbrinke@planet.nl
Lucie Bartel	(0575) 55 65 33	info@luciebartel.nl
Marianne Been	(0573) 25 20 01	marianne.been@kpnmail.nl

Inzenden copy vóór 20 januari 2016

Naar wiltwess@hetnet.nl

Schoolhuisweg 2

Bijdrage Wildenborcher:

Hebt u dit jaar al gedacht aan uw vrijwillige bijdrage voor De Wildenborcher?

Iban: NL95RABO 0366412353 ten name van Kapel Wildenborch.

Op de nieuwjaarsreceptie in de Kapel staat een doos voor een contante bijdrage.

Als u de Wildenborcher wilt ontvangen of als er bezorgproblemen zijn, meld dit dan bij één van de redactieleden. Wij geven het door aan Erik Ebbink, hij coördineert de bezorging.

Verhuisd naar verpleeghuis 't Talma in Laren:

Berta Winkels was opgenomen in Sutfene in Zutphen.

Op 9 december gaat ze verhuizen naar het nieuwe kleinschalige verpleeghuis in Laren.

Het adres van Berta is dan: **'t Talma, kamer 6, Heuvelstraat 1a, 7245 AT Laren.**

't Talma is een kleinschalige huisvesting voor volwassenen in het centrum van de woonkern Laren, op het terrein achter de voormalige melkfabriek.

We wensen Berta in Laren, samen met echtgenoot Henk aan de Schoolhuisweg, alle goeds!

In Memoriam:

Bennie Reintjes 1939 – 2015

Op 23 oktober overleed op 76 jarige leeftijd de heer Bennie Reintjes.

Hij is geboren op boerderij 'De Mosselman' aan de Mosselseweg en heeft daar bijna zijn hele leven gewoond. De laatste drie maanden woonde hij in het verpleeghuis 'De Hoge Weide' in Lochem. Zijn sterven kwam nog heel onverwacht.

Bennie werd in 1939 geboren, hij was het vijfde kind in het gezin van acht .

Zijn ouders waren in 1937 in het buurtschap Mossel komen wonen op deze pachtboerderij van 't Medler. De lagere school was in de Kranenburg en aansluitend ging hij naar de landbouwschool in Vorden.

Bennie werkte in verschillende banen, vervulde zijn dienstplicht, werd uiteindelijk boer op 'De Mosselman'. Hij kreeg verkering met Annie Waarle.

In 1966 trouwde hij met Annie. Ze trouwden 'in' bij de ouders. In 1977 verhuisden de ouders Reintjes van de boerderij. Hiermee kwam meer ruimte in huis voor het jonge gezin. Er kwamen vier kinderen: Gerrit, Mirjam, Herwin en Jos. Het zorgen voor de kinderen en het werken op de boerderij deden Bennie en Annie met elkaar. Ze werkten hard en breidden de boerderij steeds meer uit.

Als buurman in de Mosselse buurt was Bennie betrokken, hij was vriendelijk en behulpzaam. Eén van hun kinderen, Herwin, werd ook boer en toen de gezondheidsproblemen van vader begonnen en steeds meer toenamen, kon zoon Herwin langzaam het roer overnemen.

Bennie en Annie waren ruim 49 jaar getrouwd. Ze waren altijd samen en elkaars hulp.

De tijd voordat Bennie verhuisde naar het verpleeghuis was moeilijk, Annie hoopte dat haar geliefde man tot het eind toe thuis zou kunnen blijven, dat mocht helaas niet zo zijn. *"Dankbaar voor de mooie jaren die wij samen hebben gehad"* zo kijken zijn vrouw Annie, de kinderen en kleinkinderen terug op het leven met hun man, vader en opa.

We wensen de hele familie Reintjes sterkte toe!

Een dag op de redactie van de Wildenborcher

Vier keer per jaar is het spijtstijd voor de redactie van de Wildenborcher.

Nu, in de laatste week van augustus zit het er voor Reinier weer even op. Eind vorige week kreeg ik (Joke) van hem de USB-stick met het volledige septemбернаummer erop in de brievenbus. Reinier's taak als eindredacteur is o.a. om alle bijdrages in volgorde te zetten, foto's erbij te plaatsen, de laatste aanvullingen en correcties te doen en vanuit de Kapelcommissie de mededelingen toe te voegen. Het totaal in PDF bestand komt weer bij mij.

Deze maandag zit ik aan de keukentafel, op deze plek kan ik meerdere dingen tegelijk doen zoals koffiedrinken met Bertus, enz. De Wildenborcher moet naar Weevers om geprint te worden. We maken al meer dan een jaar gebruik van hun diensten. Alle gegevens zijn bekend bij Joost van de orderbegeleiding: de kleur van het omslag, het ophaalmoment na enkele dagen en ook dat de nota naar de penningmeester van de Kapelcommissie, Hans Ezerman, gaat. Als er nog iets onduidelijk is, dan ga ik naar Weevers met de USB stick, deze keer kan het per mail. De laatste tijd hebben we 200 exemplaren besteld, maar ... er is nogal eens vraag naar een bepaald nummer, b.v. als er iets over iemands familie of huis in staat. Ook deze keer weer. Misschien moeten we een paar nummers meer laten drukken?? Daarvoor ga ik Erik Ebbink mailen. Hij coördineert de bezorging en heeft de adreslijsten. Misschien had Erik vorige keer wel wat exemplaren over? Vandaag kan het aantal bij Weevers nog aangepast worden.

De 'nietploeg' wordt geïnformeerd, zodat ze kunnen plannen om met elkaar de bladzijden te sorteren en aan elkaar te nieten. Hiervoor mail ik de familie Wezinkhof. Zodra Weevers over een paar dagen alles klaar heeft krijg ik een telefoontje om het op te halen. De dozen gaan naar de fam. Ezerman en vandaar naar de Kapel waar de 'nietploeg' z'n werk doet. Erik neemt vervolgens als bezorgcoördinator alle exemplaren mee naar huis. Hij zorgt ervoor dat de bezorgers allemaal het benodigd aantal Wildenborchers krijgen.

En nu voor mij de taak om verder te gaan met het volgende nummer, het Decemбернаummer.

Alles is nog blanco en over ruim zes weken moet de copy alweer binnen zijn.

Van de Staringavond komt nog iets, en van bewoners van een vakantiehuis, maar verder???

Eerst maar contact opnemen met de andere redactieleden: Lucie en Marianne. Hebben zij al afspraken of ideeën? Of gaan we er samen over denken?

En de vaste en/of regelmatige schrijvers: wat zullen zij gaan aanleveren?

Van Jennine weet ik globaal wat ze dit jaar gaat insturen.

Ben Godtschalk? Zijn idee is al aan het 'opborrelen', maar moet nog 'rijpen'.

En Gerda Rossel? Zij woont niet meer hier; wat gaat dat betekenen voor de Wildenborcher?

Jacintha wil misschien wel iemand interviewen. Maar wie? Heeft ze zelf een idee? ...

Aad van de Kamer: hij wil zijn verhaal van het vorig winternummer toch nog afmaken?

'Postvak In': dat is duidelijk, het blanco formulier gaat deze keer naar Mirthe.

Recept: het liefst elke keer een andere inzender, maar ik kan altijd bij Dinie Staring terecht.

Wissellijst? Een huwelijk (- jubileum)? Een bijzondere gebeurtenis?

Even Voorstellen: Zijn er nieuwe bewoners? Is er een baby geboren?

En wat ook zo fijn is, voor fotografie doen we nooit tevergeefs een beroep op Johan Braakman en Hendrik Jan Meulenbrugge.

Komen er nog spontane inzendingen? Daarop hoopt de redactie elke keer weer!

Wilt u / wil jij een bijdrage leveren aan de inhoud van een volgende Wildenborcher? Mail maar naar de redactie. De gegevens staan voor in dit blad.

Ballonnen van het Oranjefeest

Dit jaar zijn er veel kaartjes van de opgelaten ballonnen terug gekomen:

1 ^{ste} :	Indy Brinks,	63.9 km in Coesfeld, Duitsland gevonden.
2 ^{de} :	Romee Brinks,	31.8 km gevonden in Winterswijk.
3 ^{de} :	Een gedeelde plaats voor Yora v. Ark, Joost, Lea, Isa en Dirk van Ditshuizen.	30.1 km, gevonden in Winterswijk.
4 ^{de} :	Mick Harmsen,	21.5 km gevonden in Groenlo.
5 ^{de} :	Mirthe Groot Nuelend,	21.4 km ook gevonden in Groenlo.
6 ^{de} :	Isa Beijenhof,	18.6 km gevonden in Beltrum.
7 ^{de} :	Twan Schröer,	17.2 km gevonden in Beltrum.
8 ^{ste} :	Evi Ezerman,	16.6 km ook gevonden in Beltrum.
9 ^{de} :	Robin Haaijer,	12.4 km gevonden in Borculo.

Alle prijswinnaars hebben inmiddels hun prijs ontvangen.

Henriëtte Otten

Donderdag 30 juli: Eerste Staringavond 2015

Vanaf 19.00 uur worden we in de Kapel ontvangen met een kopje koffie met Achterhoekse koek, geheel in stijl, geserveerd door een echte Achterhoekse dame en heer.

De voorzitter van de Kapelcommissie, Reinier Klein Brinke, heet de aardig gevulde zaal welkom en vertelt dat vanavond de rondleiding door de tuinen van het kasteel in twee groepen plaats vindt. De ene groep gaat onder leiding van Bart van der Schoot de tuin in en de andere groep wordt door Alma van der Schoot begeleid. Beiden hebben een assistent. Bart wordt ondersteund door Bertus Wiltink die in 49 jaar nooit een Staringavond heeft overgeslagen. Frieda te Lindert vergezelt Alma tijdens haar uitleg.

De bezoekers hoeven zelf niet te kiezen, een gekleurd bonnetje, uitgedeeld bij de ingang, geeft aan wie je moet volgen.

De dichter A.C.W. Staring (1767-1840) is de bet-betovergrootvader van Jennine van de Plassche-Staring die, samen met haar man Evert-Kees, ons voor het kasteel verwelkomt. Jennine vertelt hoe de vroegere formele tuin, zoals bijvoorbeeld de tuinen van Paleis het Loo, in de loop der jaren is veranderd in een Engelse landschapstuin, bestaande uit verschillende tuinen.

Wij volgen Bart en Bertus. De rondwandeling begint traditiegetrouw langs de Taxodium distichum, of te wel de Moerascipres, die nog door de dichter zelf is geplant.

In 2009 is een groot renovatieproject gestart van de tuinen. Nieuw dit jaar is de restauratie van de ongeveer 20 uit Bentheimer zandsteen bestaande beelden. Ze zijn eerst helemaal schoongemaakt en vervolgens behandeld. Om ze tegen de weersinvloeden te beschermen, worden er deze winter tenten omheen gezet.

We lopen onder andere langs het oude zwembad, de dahliaslinger, de agapanthussen en de theetuin van de dichter met het rozenperk waar dankzij de reeën geen knopje te zien is.

Op het grote grasveld zien we het mannenkoor De IJsselzangers staan dat een aantal Gelderse liederen ten gehore gaat brengen. Wildenborcher Lodewijk Vredenberg heeft vanavond de leiding in verband met de afwezigheid van de dirigent. Hij draagt ook enkele gedichten van A.C.W. Staring voor. Eén van de koorleden draagt opvallend geen jasje, dit is omdat hij nog aspirant-lid is. Zo te horen wordt hij binnenkort vast als echt lid toegelaten.

We vervolgen onze wandeling langs de door de dichter geplante Libanonceder, die in 1994 bij een storm omgevallen is, maar doordat hij in leven is gebleven nu een echte bezienswaardigheid is. Bij het doorlopen van de berceau horen we dat de breedte daarvan bepaald is door de toenmalige damesmode. Hij moest minimaal drie hoepelrokken breed zijn. Ook zien we wat kale pauwen rondlopen, dit komt omdat ze in augustus hun lange veren verliezen. We hoeven ons niet ongerust te maken, in februari gaan die vanzelf weer aangroeien. Tot slot gaan we via de 'concertzaal' naar de pluktuin, waar ook het bezoek van de reeën niet onopgemerkt blijft. Overal onderweg zien we de beelden in hun nieuwe allure. Bij de achterkant van het kasteel verlaten we de tuinen, maar niet voordat we het familiewapen van de Ridders van Wisch bewonderen, dat in de achtergevel is ingemetseld. Bart sluit zijn verhaal af met nog iets over de bijzondere voorkant van het kasteel te vertellen.

Het tweede deel van de avond speelt zich af in de Kapel.

Hier horen we het tweede deel van het concert van de IJsselzangers. Afgewisseld met een paar serieuze en ook humorvolle gedichten zingen ze voor ons een aantal liederen uit verschillende genres, in verschillende talen.

Vervolgens vertelt Ben Godtschalk enthousiast en op zijn geheel eigen wijze over het leven en werk van de dichter A.C.W. Staring.

Hij zegt iets over de geschiedenis van het kasteel, maar praat vooral over de veelzijdigheid van de dichter. Hij belicht 'De andere Staring'.

Staring was niet alleen dichter maar ook landman, regionalist, nationalist, allereerste landbouw- statisticus, bestuurder, politicus, vermogensmanager, belangenbehartiger, landbouwer, statenlid, liberaal, bosbouwer, werkgever, innovator, familie-man, musicus, scholenstichter, enz, enz.

Ben toont ons een echte denker en doener, dit alles op een heel toegankelijke manier.

Na deze zeer geslaagde Staringavond, zien we bij het verlaten van de zaal dat de leden van de Kapelcommissie, aan wie we de organisatie van deze avond te danken hebben, het tijdens de afwas ook heel gezellig hebben. Kapelcommissie, hartelijk dank voor de goede zorgen.

Wilma Bakker- van de Panne

Staringavonden 2015

In de tuin, bij de Libanonceder, luisterden we naar de IJsselzangers

Staringavonden 2015

De beelden in de tuin zijn dit jaar gerenoveerd

Geboren: **Justin**,

zoon van Lisette en Raymond

Op 27 juli 2015, om 10 uur, is Justin Nico Marinus Wiendels geboren. Zijn trotse ouders zijn Lisette Wiendels - Dijkman en Raymond Wiendels, Kapelweg 8.

Het was voor onze familie heel bijzonder dat er een jongetje geboren werd aangezien er in de familie Snoeijink 11 kleindochters zijn en maar 1 kleinzoon. Wat ook bijzonder is, is dat Justin de 4^e generatie is in de familie. Overgrootouders Evert en Diny Snoeijink, oma Ina Dijkman-Snoeijink, moeder Lisette Wiendels-Dijkman en natuurlijk Justin Wiendels.

Opa Martie Dijkman heeft nu eindelijk een opvolger om zijn bedrijf, Grondverzetbedrijf M.E. Dijkman, voort te zetten in de toekomst.

De vier generaties staan samen op de foto.

Justin is een vrolijk mannetje, hij lacht veel en hij geniet van alle aandacht van de andere familieleden.

Groeten, Raymond Wiendels en Lisette Wiendels

Een gesprek met Henk Berenpas

Het was een prachtige dag toen ik naar De Prinsenhoeve ging om met Henk en zijn vrouw Ans te praten over hun leven en werken aan de Mosselseweg 3.

We beginnen altijd bij het begin; hoe lang wonen jullie hier?

In 1937 is de boerderij gebouwd door zijn vader en moeder en Henk is er geboren. De boerderij kon gebouwd worden omdat in 1934 boerderij 'De Prins' gekocht was van het landgoed 't Medler. Toen hadden ze grond en konden ze bouwen; 12/13 ha. hadden ze "nu zijn dat er 26 van onszelf en 7 ha bij gehuurd van 't Medler", zegt Henk. Hij vertelt dat er vroeger bijna alleen "Berenpassen" woonden in dat stuk van de Mosselseweg; De Koning, de Prinsenhoeve, 't Olthuys en de Britse. Tussen hier en 't Olthuys ligt de Zunnebult, vroeger is dat mogelijk een begraafplaats geweest.

Maar weer even terug naar het begin;

Ze zijn begonnen met 15 koeien en toen stond je in de regen te melken, zegt Henk. Nu hebben ze 70 melkkoeien en 60 stuks jongvee. Hij heeft Blaarkoppen, 4 zwarte maar de rest roodbont, dat hoort hier. "Blaarkoppen" vraag ik, die zie je hier niet zo veel. Henk vertelt dat de liefde voor de Blaarkop al vroeg is ontstaan, op de landbouwschool in 1958-'59. Hij vindt het een mooie koe. Zijn eerste koeien haalde hij uit Groningen, maar dat waren niet zulke goede melkkoeien.

Later uit het westen kwam de betere melkkoe. Bij Blaarkoppen heb je niet zoveel keuze uit stieren en ze willen wel zelfvoorzienend zijn. Zijn zoon kiest nu de stieren uit via internetprogramma's. Over zijn zoon gesproken, Bert is de oudste zoon en woont naast hen met vrouw en kinderen. Hij neemt het bedrijf over. Verder hebben ze nog twee zonen, Arjan en Hans. Zij werken beiden in de metaal.

Het lijkt of ik steeds meer koeien buiten zie lopen, klopt dat?

Ja, ze krijgen nu 1ct per liter melk meer als ze in de wei lopen, "weidegang" noemen ze dat. De melkprijs is slecht op het moment door de boycot van Rusland. China neemt wel veel melk af maar door het loslaten van het melkquotum komen er nu steeds meer melkkoeien dus meer melk, dus gaat de prijs omlaag. Er is nu een aanvraag voor een stal met 1450 koeien bij kasteel Hackfort; door de protesten is het al naar beneden bijgesteld naar 600, maar het blijft erg groot voor dit gebied. Henk vertelt dat je vroeger keek naar hoeveel raampjes er waren in de stal; iedere koe had zijn eigen raampje en dan nog 1 of 2 paarden. Als je twee paarden had kon je begrafenissen verzorgen voor het buurtschap. Dat is toch wel een grote verandering in één leven.

De koeien gaan nu na de eerste maaibeurt, ongeveer half juni, de wei in. Vroeger was dat 1 mei. 's Nachts zijn ze binnen en 's morgens en 's avonds worden ze gemolken. Als de koeien buiten lopen heb je 10% minder grasopbrengst omdat er dan poep- en urineplekken ontstaan waar de koeien niet grazen....dat kan ik me voorstellen. Daarnaast is het voor een koe wel gezonder buiten, zon op haar lijf en frisse lucht. Henk is niet zo te spreken over alle regels en hij is niet de enige heb ik de laatste jaren hier en daar gehoord... Zijn verhaal gaat over Wageningen; daar zitten allemaal knappe ingenieurs die precies berekenen hoeveel er zit in mest, in urine, in het voer en ga zo maar door, wat een koe kan leveren bij zoveel van dit en dat. Al die berekeningen leiden tot regels waar je je aan moet houden. Maar dat is niet het enige; ook andere belangen spelen mee b.v. waar het gaat om mesten; mest in de grond wordt afgebroken, maar mag je maar beperkt aanbrengen. Kunstmest, wat synthetisch gemaakt wordt, wordt slechter afgebroken en mag je onbeperkt gebruiken....."Een boer zorgt goed voor zijn koeien" zegt Henk, maar als je het vuur zo na aan de schenen gelegd wordt, kan je dat niet meer. De regeldruk wordt steeds groter, niet minder, zoals ze iedere keer beloven. "Maar jullie hebben toch een goede brancheorganisatie", vraag ik. Dat zijn machtige lobbyisten in Den Haag heb ik altijd begrepen, het Landbouwschap etc. Zo voelt Henk het niet meer; 40% van de boeren zijn niet meer aangesloten bij de organisatie. De boeren hebben niet het gevoel dat hun belangen behartigd worden. Dat vind ik treurig. Als je ziet hoe in Frankrijk de boeren hun protesten laten horen en hoe ze daarbij gesteund worden door de bevolking, lijkt het hier wel anders. Nederlanders lijken zich veel minder bewust van wat een boer allemaal doet, simpel gezegd, waar het eten vandaan komt. Maar ik geloof dat ik dat wel een vaker geschreven heb in de stukjes over het boerenbedrijf. "In Nederland kijken ze alleen productie als je geld wilt lenen, niet naar de dieren". "Ik houd van de natuur en het bos", zegt Henk. Wij zijn in de natuur groot geworden. "Boeken zijn mooi, maar theorie en praktijk zijn heel verschillend. Vroeger fietsten we naar school en keken we goed om ons heen, daar leer je van. "Nu wordt alles uit de boeken gehaald en er wordt niet meer geluisterd naar ouderen met ervaring. Hij geeft nog een voorbeeld over de Beek. Vroeger zaten ze te vissen naast elkaar met manden zonder bodem; snoek, baars, paling.

Hij zou het nu niet meer durven; “wat er nu allemaal in de Beek zit”.... Wel willen ze nu dat de Beek weer gaat meanderen; vanaf Hackfort tot hier. Miljoenen hebben ze er voor op de plank liggen, terwijl de Beek droog staat sinds het pompstation er is. De bodem verdroogt en dat is niet zo gek als je weet hoeveel water er opgepompt wordt. Je moet je grondwater nu van 1½ meter onder het maaiveld halen. Iedere keer verzinnen ze weer iets wat een heleboel geld kost en ze weten niet meer hoe het hier ooit was. “Ik sta vaak te kijken in het weiland of aan de bosrand. Je kijkt naar je koeien en dan zie je hoe het met ze gaat. Dat kun je niet uit de boeken halen”.

We gaan het over iets anders hebben; de verenigingen

Het is begonnen met de Kapel; die kwam in 1953 hier naar toe vanuit Huissen. Opgehaald met een vrachtwagen. De hele Wildenborch hielp mee. Toen kwamen de verenigingen als paddenstoelen uit de grond. B.v. de Schietvereniging. Die is hier bij hem op de deel begonnen; toen zijn ze naar de Kapel verhuisd en zijn er twee schietbanen gemaakt onder de zaal door, in de Kapel. Ze konden geknield schieten. Daarna moest er weer veranderd worden en hebben ze een tijdje in de gang van de kelder van het kasteel geschoten. In 1976 wilde de kerk erbij aanbouwen. De kerk heeft het materiaal geleverd en de Wildenborchers deden het werk. Er is een baan uitgegraven en er zijn muren gezet, maar toen het werk klaar was barstte de vloer en moest ze toch weer verhoogd worden; konden ze nog niet staan! Sinds 2008 is er een echte schietbaan waar ze kunnen staan. Ze schieten met pistolen, waar nu ook een speciale baan voor is, met luchtpistool, luchtgeweer, klein kaliber geweer....Ze kunnen met alle kalibers schieten die door Schietvereniging Voorst Gelderland worden georganiseerd. Henk heeft vanaf het begin meegedaan, vanaf zijn 18e. Hij is 20 jaar voorzitter geweest van het hoofdbestuur en is jaren secretaris geweest, alles bij elkaar 60 jaar bestuursfuncties! Verder is hij wedstrijd- en competitieleider geweest. Hij is erelid van Oost Gelderland en ambassadeur van de schietvereniging. En zo komen we vanzelf op de jacht. Hij is jager en is voor beheers jacht. Kijken wat er is en dan af en toe jagen. Ook als mensen bellen als ze schade hebben, gaat hij.

En over schade kan hij meepraten *en zo komen we vanzelf op een andere grote hobby, zijn kippen.*

Hij heeft veel last van vossen, marters, nertsen. Alle bodembroeders hebben veel vijanden, daarom zijn die er ook bijna niet meer. En vergeet niet de verwilderde katten, maar daar gaan we het verder niet over hebben.

Henk fokt al meer dan 40 jaar kippen; Wijandotte. “Ja, zegt Ans, we zijn 42 jaar getrouwd en voor ons trouwen fokte je al kippen”. De vereniging zit ook in de Kapel en ieder jaar hebben ze een show. Henk heeft 60 kippen, groot en klein. De eieren zijn bijzaak, het gaat om het fokken.

Voor twee jaar terug heeft hij een nieuwe kleurslag gekweekt, nu doet hij dat niet meer. Vroeger voor de show werden de kippen gewassen en dan moesten ze droog gemaakt. Dat deden ze een keer met een droger waardoor alle kippen vergast zijn. Dat was een drama. Daarna droogden ze de kippen in de keuken, bij de kachel.

“Ja, zegt Ans, dan stond de hele keuken vol met kippen”. Dat wassen doet hij niet meer. Het scheelt een predicaat, maar dat maakt hem niet zoveel uit. “Het meedoen is het leukste, de sfeer en de gezelligheid”. Hij fokt altijd moeilijke kleurslagen, getekenden.

Je leert ervan en geniet ervan. Hij is 7 jaar bezig geweest met een nieuwe kleurslag en als je dan de vossen erbij krijgt is de teleurstelling heel erg groot.

Nog even terug naar de verenigingen

Er is nog de toneelvereniging, vrouwenvereniging, klootschietvereniging. De ijsvereniging bestaat niet meer. Vroeger had je nog de knapenvereniging en de meisjesvereniging. Vroeger kregen alle meisjes die gingen trouwen een schilderij waarop, naast de Bijbelse trouwtekst, stond "Ora et Labora". Mag je raden wat dat betekent... De oudere dames in de Wildenborch zullen dit zeker herkennen! Ook was er nog een werktuigenvereniging, een stierenhouderij en werden Derk en Jan Lindenschot de 'kuikenbroeders' genoemd. Maar dan zijn we al afgedwaald van de verenigingen. Henk vertelt nog wat er stond op het bordje bij bakker Oplaat aan de Wildenborchseweg; "frisse drank en lekkere hap en zo gesterkt weer op stap"! Van Ark was de smid, Nijendijk de molenaar, Bertus was bakker en in die tijd was alles op elkaar aangewezen. Dat is nu niet meer zo, alles valt een beetje uit elkaar en dat vinden ze jammer. En dan nog even over de Wildenborcher; die hebben ze ook rondgebracht; naast de krant en folders. We vragen ons ineens af hoe lang de Wildenborcher eigenlijk bestaat? Volgens Ans is het voortgekomen uit de schoolkrant van de Julianaschool. Hun Hans was de laatste leerling en dat is 27 jaar geleden.....

En dan gaan Ans en ik nog naar buiten om naar de camping te kijken. Ze hebben inmiddels 40 standplaatsen en het ziet er prachtig verzorgd uit allemaal. Met afscheidingen zodat er wat intiemere plekken ontstaan. Ze zijn 29 jaar geleden begonnen met de camping; Henk zijn vader vond het niks; "geen burgers op je bedrijf" was toen nog het standpunt. Ze begonnen met 3 plaatsen, toen 5-10-15 en zo naar 40. "Je zult wel veel hulp hebben met zo'n grote camping" zeg ik. "Nee hoor, ik doe alles zelf, hoef ik me niet te vervelen" zegt Ans. Ook het maaien, want het gras is heel mooi kort. Dat geeft ze aan de kalveren "als ik de machine start horen ze het en beginnen ze al onrustig te worden" zegt ze.

"En nu ga ik naar huis" zeg ik. Want we kunnen nog uren doorpraten, maar dan wordt het stuk veel te lang!

Lucie Bartel

25 jaar winterwandeling in de Wildenborch

Op zondag 3 januari aanstaande organiseert de Kapelcommissie voor de 25^e keer de winterwandeling.

Natuurlijk wordt dit een speciale editie en bieden we de deelnemers ook wat extra's. In de route, elk jaar weer met veel zorg door Erik Ebbink en Noam Shalgi uitgezet, wordt dit jubileumjaar een heel bijzonder element opgenomen. Er kan ook nu gekozen worden uit een korte en een langere route.

De deelnemers krijgen deze keer, naast het vertrouwde glas glühwein of chocolademelk en de kop erwtensoep onderweg, bij terugkomst in de Kapel gratis een lekkere warme hap aangeboden. Dit is mede mogelijk geworden dankzij de medewerking van poelier "t Vöske" uit Lochem. Zij zorgen er ook ieder jaar voor dat het ons aan niets ontbreekt op de vrijdagavond voorafgaand aan het Oranjefeest in de Wildenborch.

Starten op 3 januari bij de Wildenborchse Kapel tussen 11.00 uur en 13.00 uur.

Kosten voor deelname € 6,- t/m 12 jaar € 3,-

1991

In 2016
 een verras-
 sende
 wandeling

Na afloop
 lekker bijkomen
 in de
 Kapel

WELKOM
 BIJ DE
 25-ste
 MIDWINTER-
 WANDELING

3 januari 2016

Geëmigreerd naar .... Mexico: Henk Kaemingk

(deel 1)

Eerder dit jaar vroeg Reinier me of ik er voor voelde om eens een stukje over mijzelf, en mijn werk en leven in Mexico voor de Wildenborcher te schrijven. Ik lees de Wildenborcher hier aan deze kant van de wereld steeds met veel plezier en wil er dan ook graag zelf een bijdrage aan leveren.

Ik zal me eerst even voorstellen, ik ben Henk Kaemingk, geboren in 1955 op Broekhuis aan de Schoneveldsdijk als derde van zes kinderen van Marinus en Ada Kaemingk. De jaren dat ik naar de Prinses Julianaschool ging was in de tijd van meester de Leeuw. In 1976 kwam ik weer thuis na de Landbouwschool in Dronten te hebben gedaan en begon ik met mijn ouders op de boerderij te werken. Mijn plan was toen om daar mijn hele leven te blijven, maar in de loop van de volgende jaren begon ik daar steeds meer aan te twifelen. Uiteindelijk besloot ik definitief om iets anders te gaan doen met als gevolg dat in 1988 Broekhuis verkocht werd. Het was eerlijk gezegd niet zo'n plezierige tijd, de beslissingen hadden te maken met een niet-zo-fijne fase in mijn persoonlijke leven, terwijl ook de dagelijkse politieke discussies over de melk- en mestoverschottenproblematiek mij vaak het gevoel gaven dat ons werk de maatschappij meer last dan zegen bezorgde.

Gedurende dit hele proces had ik natuurlijk vaak nagedacht over de vraag wat hierna te gaan doen, maar ik kon me werkelijk niets indenken wat me aansprak. Ik besloot daarom te gaan reizen, met de hoop, en ook wel het vertrouwen, dat ik op een dag iets tegen zou komen dat de moeite waard zou zijn om de rest van mijn leven aan te wijden. In september 1988 vertrok ik naar Mexico, en mijn idee was om gestadig verder te reizen, door Midden- en Zuid-Amerika en vervolgens misschien door de rest van de wereld. Na een tijd in Mexico te hebben doorgebracht, deels rondreizend en deels in een taalschooltje om Spaans te leren, stapte ik van dat idee af.

Na een half jaar in dat enorme land, 60 keer zo groot als Nederland, waar naast Spaans als officiële taal nog tientallen Indiaanse talen gesproken worden, had ik het gevoel dat ik er nog maar heel weinig van kende en begreep. Ik begon het wat zinloos te vinden om maar zo'n oppervlakkig beeld van de wereld te krijgen en besloot daarom te proberen me voor onbepaalde tijd in een gemeenschap te integreren. Ik koos voor de Tarahumara Indianen bevolking in het zeer dun bevolkte noordelijke deel van Mexico. Vóór hiermee verder te gaan zal ik eerst proberen een klein beetje een beeld te schetsen van de wereld hier.

Mexico heeft ongeveer 110 miljoen inwoners. Bijna 80% van de bevolking is "*mestiza*", d.w.z., van gemengd bloed. De Mestizos beschouwen zichzelf als nazaten van de oorspronkelijke Indiaanse bevolking; ook al spreken ze Spaans en weten ze dat ze deels Spaans bloed hebben identificeren ze zich niet met de Spaanse "*conquistadores*" (veroveraars). Ongeveer 20% bestaat uit tal van "*tribus*", groepen of "stammen" van volbloed Indianen, elke met hun eigen taal. Verspreid over het hele land zijn er *tribus* te vinden, maar de meeste in het midden en zuiden. Slechts een heel klein percentage van de Mexicanen beschouwt zichzelf als van Europese afkomst. De situatie hier is dus totaal anders dan in de USA waar het gros zich als nazaten van de immigranten beschouwt. De Indianen *tribus* zijn over het algemeen arm, maar niet noodzakelijkerwijs miserabel. Ze leven in gemeenschappen die behoorlijk grote oppervlakten land bezitten en ze hebben dus de kans om gewassen te verbouwen, geiten, schapen of koeien te houden, en hout of andere natuurlijke rijkdommen van hun gemeenschappelijke land te verkopen.

Dankzij het toerisme kunnen ze vaak ook ambachtelijke werkstukken, zoals gevlochten mandjes, houtsnijwerk en gewoven kleden als souvenirs verkopen. De meesten hebben kleine boeren bedrijfjes en voor hun bestaanswijze is simpelweg niet zo veel geld nodig. Wel zijn er steeds meer jongeren die een andere manier van leven zoeken, zij verlaten hun streek, gaan studeren, en verhuizen definitief naar de steden. Anderen werken voor bepaalde tijden in de steden of in grote moderne landbouwgebieden om wat extra geld te besteden te hebben.

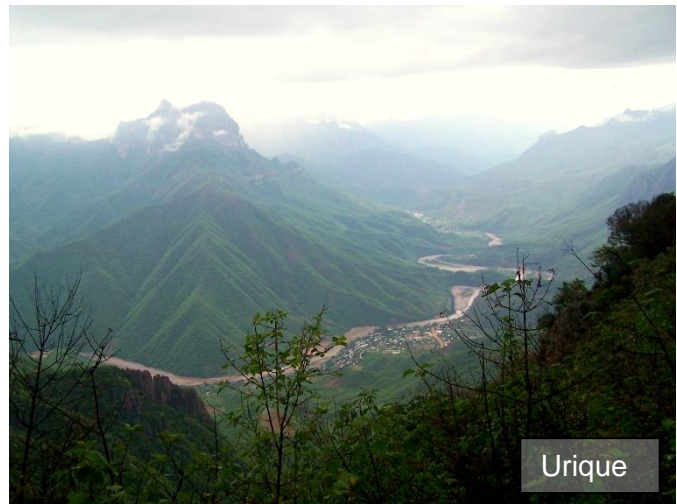
Het noorden van Mexico is grotendeels woestijnachtig, met twee uit naald-boomwouden bestaande, Noord-Zuid lopende, bergketens. De Tarahumaras leven verspreid over een gebied ongeveer zo groot als Nederland in de westelijke bergketen, zo'n 600 km ten zuiden van de grens met de USA. Ze wonen in kleine gemeenschappen van vaak niet meer dan tien tot vijftien huisjes, afhankelijk van de grootte van de valleien die ze in deze ruige omgeving voor hun maïs- en bonenveldjes kiezen. In ditzelfde gebied bevindt zich ook een behoorlijk aantal Mestizodorpen, in grootte variërend van 500 tot 5000 inwoners. Sommige zijn oude mijndorpen uit het "Koloniale Tijdperk" (de tijd van de Spaanse overheersing, 1521-1810); andere zijn gedurende de vorige eeuw ontstaan als gevolg van de aanleg van de spoorlijn die dwars door dit gebergte loopt en die een toename in economische activiteiten, zoals toerisme en houthandel, met zich heeft meegebracht.

De Tarahumara gemeenschap is in het algemeen een gesloten gemeenschap. Ondanks de aanwezigheid van Mestizos in hun omgeving en de toenemende interactie tussen beide culturen, de komst van kostschooltjes van de regering, toerisme, enz., bestaat er nog steeds een aanzienlijke sociale barrière tussen hen en de rest van de wereld. Deze barrière is deels het gevolg van wantrouwen gebaseerd op hoe ze in het verleden behandeld zijn, vooroordelen, discriminatie, en deels van het feit dat beide culturen elkaar vaak gewoon niet goed begrijpen.

Anderzijds zijn er toch ook wel Mestizos die vrienden hebben onder de Tarahumaras, gemengde huwelijken, enz. Het is moeilijk om in een kort artikel als dit niet te generaliseren, het is belangrijk om zich geen zwart-wit beeld te vormen.

Eén van de grootste sociale problemen onder de Tarahumara bevolking is het alcoholgebruik. Mensen, zowel mannen als vrouwen, die geen drankprobleem hebben vormen bijna een uitzondering. Deze situatie brengt weer andere problemen met zich mee, zoals gewelddadigheid en andere trieste handelingen in het gezin, weinig productiviteit met als gevolg gebrek aan eerste levensbehoeften, enz. Deze ellende heeft de regering en particuliere instellingen ertoe bewogen veel hulpacties en -programma's uit te voeren. Hoewel deze ook wel veel goed gedaan hebben heeft deze constante hulp er wel mede toe geleid dat de Tarahumara *tribu* hiervan structureel afhankelijk geworden is. Dit heeft een demoraliserend effect, wat het drankmisbruik weer verder in de hand werkt, en het veroorzaakt ook dat de onder hen wonende Mestizos vaak wat op hen neerzien als mensen die niet voor zichzelf kunnen zorgen.

In 1989, na een half jaar in het land te hebben rondgekeken, besloot ik dus te proberen deze Tarahumara cultuur in te gaan. Ik wist dat ik een tussenpersoon nodig had om contact te kunnen te maken. Ik ging daarom in een Mestizo dorp wonen, Urique genaamd, een oud mijndorp onderin één van de grote ravijnen die door dit gebergte snijden. Na verloop van een tijd leerde ik daar een man kennen die altijd te voet, alleen, door het gebergte reisde om aan hen die het wilden horen over de Bijbel te vertellen. Toen ik hem zei dat ik graag de Tarahumara gemeenschappen wilde leren kennen vond hij het goed dat ik hem op zijn reizen vergezelde. Hij leefde praktisch van wat de mensen in de buurtschappen die hij bezocht hem te eten gaven, en als er niets was, dan maakte hij een vuur en kookte hij wilde planten. Eerlijk gezegd werd ik wat teleurgesteld door het aanschouwen van de manier van wonen en leven in de vele gemeenschappen die we bezochten of passeerden. De talloze dronken personen, het gebrek aan alles wat je je bedenken kunt, de weinige aandacht van ouders voor hun kinderen, het was allemaal heel anders dan ik me voorgesteld had. En toen kwam het contrast met de gemeenschap die ik leerde kennen waar deze boodschapper succesvol was geweest en waar een groepje mensen vaak samen kwam in een huisje van kleiblokken dat als kerkgebouwtje diende.

De blijdschap en vriendelijkheid die deze mensen uitstraalden maakte diepe indruk op mij, en vooral hun levensverhalen over hoe Gods Woord hun leven veranderd had. Dit alles bracht mij ertoe om de Bijbel opnieuw te gaan lezen. Ik ben met de Bijbel opgegroeid maar in de loop van de jaren had ik het geloof in God naar de achtergrond geschoven en dacht ik er nauwelijks meer over. De dingen die ik hier ervoer leidden er uiteindelijk toe dat ik besloot een Bijbelcursus te volgen in Ciudad Juárez, een stad aan de grens met de USA. Deze cursus richt zich op het begrijpen en toepassen van de Bijbel om zo in ons dagelijkse leven "*Het Koningschap van God en Zijn gerechtigheid*" te zoeken en in praktijk te brengen. Nadat ik deze cursus gevolgd had keerde ik terug naar het gebergte, en vlak daarna werd ik, via-via, uitgenodigd om bij een Tarahumara gezin te gaan wonen. Zij hadden via de radio iemand over de Bijbel horen spreken en dat gaf hen hoop om hun grote alcohol- en huwelijksproblemen te boven te komen. Zo begon er een heel bijzondere tijd van vertellen over de Bijbel aan mensen voor wie dit alles geheel nieuw was, en ook van zelf leren om in een heel andere cultuur te leven.

Een jaar later trouwde ik met Edith, zij komt uit centraal Mexico .....

Verhuisd uit de Wildenborch: Gerda Rossel

Gerda Rossel is geboren en getogen in de Wildenborch, aan de Nijlandweg. Na haar studies tropische landbouw, Afrikaanse taalkunde en plantentaxonomie vertrok ze naar Afrika. Daar werkte ze als landbouwvoorlichter, landbouwkundig onderzoeker en landenvertegenwoordiger voor Nederlandse en internationale ontwikkelingsorganisaties en onderzoeksinstituten in een dozijn landen, waaronder Kameroen, Gabon en de D.R.Congo. In 2005 kwam Gerda weer naar haar hofjeswoning in Den Haag, in afwachting van een volgende uitzending. In plaats daarvan vond ze zich in datzelfde jaar echter genoodzaakt om terug te keren naar haar ouderlijk huis in de Wildenborch als mantelzorger voor haar moeder. Na de opname van moeder in het verpleeghuis in 2008 en haar overlijden in 2011 zorgde Gerda ervoor dat het huis bewoond bleef, totdat het afgelopen zomer verkocht kon worden.

Tussen de bedrijvigheden door vond Gerda ook haar onderzoeksplezier bij de boerderijencommissie van de oudheidkundige vereniging 'Oud Vorden', waarvan ze voorzitter werd. Haar dagen zijn daarmee goed gevuld; en hoewel veel van het werk thuis per computer en via internet gedaan kan worden, staan ook regelmatig archiefbezoeken in Zutphen, Doetinchem en Arnhem op het programma.

Het resultaat van Gerda's onderzoek in al die archieven hebben wij al heel wat jaren kunnen lezen in de Wildenborcher. In dit blad is van veel boerderijen de bewonersgeschiedenis gepubliceerd. Vooral de oudere Wildenborchers die hier opgegroeid zijn spellen deze verhalen. Je ziet er bijvoorbeeld in terug hoe nauw verweven het leven van de buurtbewoners in vroeger tijden was, o.a. omdat ze hun partner vaak dicht bij huis vonden, en hoe zelfvoorzienend de buurtschap ooit was door de aanwezigheid van allerlei soorten vaklieden, enzovoorts.

Gerda wil voor de Wildenborcher blijven schrijven en daar zijn we blij mee. Veel dank voor al je bijdragen tot nu toe. We wensen je alle goeds op je nieuwe woonplek!

Haar adres is: (*Hofje van Hoogelande*) J. Camphuysstraat 77b, 2593 CJ Den Haag.
Tijdelijk verblijf (tot eind van dit jaar): Hofstraat 4, 7223 LR Baak.

Concert in de tuinen van de Wildenborch

Zondagmiddag 13 september was er een primeur in de tuinen van Kasteel de Wildenborch; een concert door (een deel van) het Gelders Orkest.

Gelukkig was de temperatuur prima en het was droog! In ieder geval om te beginnen. Voorafgaand aan het concert werd er een lunch geserveerd in een open tent voor het kasteel verzorgd door Butifarra. "meesters in het koken volgens de mediterrane traditie"; die was al snel uitverkocht.

Toen ik aan kwam was het al aardig vol; uiteindelijk waren er 350 bezoekers, dus daar was iedereen blij mee zo voor de eerste keer.

Het was warm dus ging ik vooraan zitten dichtbij het podium in de open lucht. Het zag er allemaal prachtig uit; voor de musici was een podium gebouwd met een doorzichtige achterkant waardoor heen wij, de bezoekers, de grote Catalpa konden zien die erachter stond. En verder hadden we zicht op de vijvers en de oude cypres, waar de pauwen zich mooi in laagjes hadden genesteld. Voor het podium stonden twee grote glanzende gepoetste kannen met pauwenveren.

Evert-Kees heette ons van harte welkom op deze unieke bijeenkomst. Hij vertelt dat dit concert een initiatief is van het Gelders Orkest en Stichting de Wildenborch.

Dan neemt Cecile Huynen het woord; zij is concertmeester bij het Gelders Orkest. "Het is een geweldige locatie en voor het eerst dat wij in een kasteeltuin spelen" vertelt ze. Ze noemt het een mooi initiatief, het samengaan van cultuur en natuur.

Ze vraagt (en krijgt) een applaus voor iedereen die meegewerkt heeft aan de voorbereiding, want er is weer veel werk verricht om dit allemaal mogelijk te maken. " U hoort vandaag bijna iedereen als solist en verder wil ik nog vertellen dat wij het erg leuk vinden om zo samen muziek te maken, zonder dirigent" .

Dan begint het concert; allereerst met een werk van Unico Willem van Wassenaar; ze vertelt dat men vroeger dacht dat het een werk van Pergolesi was, maar het bleek dus van deze mijnheer van Wassenaar te zijn. Hij gaf indertijd geen ruchtbaarheid aan zijn composities want in de kringen waarin hij verkeerde was het "not done" om kunstenaar te zijn.

Ik vind het erg mooie muziek. Daarna komt een concert voor twee violen van Bach

Eerst is er een changement en dan moeten de instrumenten opnieuw gestemd worden; filosofisch, na een verandering moet er opnieuw afgestemd worden. Pieter vertelt dat er een speciaal stuk gespeeld gaat worden met twee violen, die gelijkwaardige partijen spelen; Cindy Albracht en Marjolein van Dingstee.

Dan is het pauze en we worden uitgenodigd om de tuinen te bekijken.

Na de pauze werd de lucht steeds dreigender en helaas begon het serieus te regenen. Dus moest ik onderdak zoeken en met mij nog vele anderen. Een heus changement dat ook enige afstemming vroeg.

Voordat er weer gespeeld werd vertelde men dat een kenmerk van de Barok muziek is dat er niet gevibreerd wordt "er wordt zo puur mogelijk gespeeld , niet dik gestreken".

Er wordt weer begonnen met een stuk van Unico Willem van Wassenaar; een concerto Armonico.

De pauwen laten nu ook van zich horen en zelfs het klokje van het kasteel doet een duit in het zakje. Het wordt een mooie combinatie.

Het laatste stuk was een suite van Bach waar nu de regen heel serieus aan mee ging spelen; het zachte ruisen op de tent vormde een soort onderton.

Na het concert werd iedereen uitgenodigd nog even te blijven en te genieten van de tuin, mogelijk met een glaasje wijn erbij. Het was weer droog en het werd een zeer geanimeerde bijeenkomst.

Later hoorde ik van Jennine dat ze enige tijd geleden benaderd zijn om met het Gelders Orkest in gesprek te gaan om de mogelijkheden af te tasten voor een samenwerking. Nu de subsidiekraan voor het Gelders Orkest is dichtgedraaid, zijn zij op zoek naar plekken in Gelderland om 'zich te laten zien en horen'. Zo hopen zij inkomsten te genereren en mogelijk ook vrienden voor het orkest te interesseren. Zo hebben zij de handen ineen geslagen en hun mooie tuin ter beschikking gesteld voor een concert op 13 september. Zo kunnen zowel de oren als de ogen van de bezoekers worden verwend.

Zij hopen hiermee het Gelders Orkest een mooie plek te bieden om zich te presenteren met het Barok Ensemble, dat is samengesteld uit de strijkers van het orkest. Maar ook hopen zij voor hen en voor Stichting de Wildenborch een klein financieel voordeel te behalen. Voor de musici van dit professionele orkest en voor de tuin van de Wildenborch.

En zo is er weer een mooi initiatief geboren!

Lucie Bartel

De nieuwe bewoners van Nijlandweg 2

André en Jessica Mensink met hun twee kinderen, zoon Lyndon (3) en dochter Jente (1). De foto is gemaakt tijdens de verhuizing. Hun oude burens hadden een paard en koets geregeld voor de rit van de Wiersse naar de Wildenborch. In de volgende Wildenborcher stellen ze zich wat uitgebreider voor.

ANTONI CHRISTIAAN WINAND STARING, dichter en landman

Naar aanleiding van de 175ste sterfdag van A.C.W. Staring heb ik in de voorgaande nummers van de Wildenborcher aandacht besteed aan zijn leven, zijn karakter en zijn werk. Steeds putte ik uit de beschrijvingen die zijn zoon Winand van zijn vader heeft opgeschreven. Ik sluit het herdenkingsjaar af met een blik op wat hij heeft nagelaten. Natuurlijk zijn dat zijn gedichten, die in vele bundels zijn gepubliceerd....steeds weer. Er zijn diverse biografieën over hem geschreven, zijn brieven zijn uitgegeven en in de Achterhoek zijn ze hem zeker niet vergeten. Maar wat is er nog op de Wildenborch te vinden, dat aan hem herinnert? Wat zie ik dus bijna dagelijks terug?

HET LANDGOED

Ten tijde van A.C.W. Staring omvatte landgoed de Wildenborch enige honderden hectares landbouwgrond, bos, water en park. Die omvang is in de loop der tijden aardig geslonken en inmiddels is de Wildenborch 21 hectare groot. Er is dus veel veranderd sinds zijn tijd. De afwatering is sterk verbeterd – misschien wel een beetje té sterk. Stukken bos zijn verdwenen. Er zijn geen landbouwgronden meer (op twee weilanden na). En de formele tuin met perkjes en haagjes is steeds meer veranderd in een tuin in Engelse landschapsstijl, met waterpartijen, zichtlijnen, bloemenborders en grasvelden. Maar toch....als je door het park loopt, zal je nog steeds elementen terugvinden die stammen uit zijn tijd.

- Het 'Grand Canal' of 'de Karpervijver' achter het huis. Die lange vijver die een belangrijke zichtlijn vormt vanuit het huis. De vijver ook, waar 's winters – als er tenminste ijs ligt – op geschaatst wordt.
- De moerascypres, die zo fier in het weiland vóór het huis staat, is door Staring geplant. Zijn wortels vormen een eilandje, waardoor de boom in het weiland zo'n aparte plaats inneemt.
- Ook plantte Staring de eerste Amerikaanse eik hier. Hij kocht twee eikels op een veiling. Zo ging dat in die tijd. Eén eikel stopte hij op zijn eigen landgoed in de grond. Eén eikel gaf hij aan zijn vriend, de baron van der Borch van Verwolde. Of die eik er nog staat, weet ik niet. Die van Staring in elk geval wel, althans....wat er nog van over is. Hij staat langs de oprijlaan.
- De beuken berceau, de loofgang die langs twee zijden van de vierkante tuin staat. Een schaduwrijke laan, waar de bewoners in konden wandelen.
- Staring plantte ook de Libanonceder, die al jaren scheef is gezakt, maar nog steeds vol leven zit. Met een goede verzorging van wortel tot kruin hopen we deze blikvanger nog lange tijd voor de tuin te behouden.

HET HUIS

In huis vind je ook het e.e.a. terug, dat aan Staring herinnert:

- Stoelen in de bibliotheek. De gedachte dat hij daar op heeft gezeten, vind ik altijd heel inspirerend. De bibliotheek zelf was in zijn tijd op dezelfde plek, maar zag er wel iets anders uit. Het waren eigenlijk twee ruimtes. Of er nog boeken van hem staan....? Daar ben ik nog steeds niet achter. Misschien dat ons familiearchief die vraag nog eens beantwoordt.
- Het vest, dat hij droeg toen hij in 1798 trouwde met Johanna Andrea Charlotte van der Muelen. Zij kregen acht kinderen, waarvan er vier vóór hem overleden.
- Diverse portretten, die verspreid door het huis hangen. In die tijd bestond de fotografie nog niet, dus foto's zijn er van hem niet te vinden.
- Zijn brieven en gedichten, opgeslagen in het familiearchief, dat wij in huis hebben.
- Diverse tekeningen van de Wildenborch, door zijn zoon Hugo getekend. Zij laten zien hoe de Wildenborch er in zijn tijd uit zag.

WAT IS ER AAN HET UITERLIJK VAN DE WILDENBORCH VERANDERD?

- De Wildenborch had in de tijd van Staring een stoep bij de voordeur. Dus eerst een trapje op, dan naar binnen.... Rond 1850 heeft zijn kleinzoon de robuuste toren er tegenaan gebouwd. In die tijd een geliefde bouwstijl. Oorspronkelijk stonden er nog kantelen bovenop, maar die waren van hout en dus snel weer verdwenen. De stoep verdween, maar het niveauverschil tussen vóór en achter niet. Via een trapje binnen in de hal krijg je nu toegang tot de rest van het huis.
- De achthoekige kamer aan de achterkant van het huis, de 'tuinkamer' is ook door zijn kleinzoon aangebouwd.
- Het wat lagere gedeelte van het huis, aan de oostzijde, de zgn. 'dienstvleugel', is door Mr. A. Staring rond 1931 aangebouwd. Daar kwam een keuken in, die vóór die tijd natuurlijk nog in het souterrain was. Ook waren er ruimtes voor het personeel, om te zitten en te slapen. Tegenwoordig herbergt die vleugel behalve de 'grote keuken' ook twee logeerkamers en een badkamer.
- De lifftoren... Die is in 2004 door ons aangebouwd, speciaal voor mijn vader die aan het eind van zijn leven slecht ter been was. Maar het biedt tevens de gelegenheid aan bezoekers om ons huis binnen te komen, als traplopen moeilijk of onmogelijk - rolstoel bijvoorbeeld- is.

Er is dus veel veranderd aan en in de Wildenborch, maar er is ook veel gebleven. En wat vooral ook is gebleven dat is de warme, liefdevolle sfeer die in het huis te voelen is en die zo vaak genoemd wordt door mensen die bij ons op bezoek komen.

A.C.W. Staring, mijn bet- betovergrootvader, leeft voort. In de Achterhoek, in zijn huis, op zijn goed, in zijn geschriften en in mij. 'Het was een man om van te houden' heb ik wel eens horen zeggen. Ik hoop dat jullie door wat ik over hem in de Wildenborcher heb verteld een indruk hebben gekregen van de mens die hij was. Voor zijn gezin, voor zijn vrienden, voor zijn omgeving en voor zijn zo geliefde Wildenborch.

Een lichtje in de duisternis

De zomer voorbij en de donkere dagen dienen zich weer aan. Wat is het dan fijn dat er goede doelen zijn die een lichtje in de duisternis kunnen brengen. Zo is het lichtje voor de Wildenborchse vrouwen weer gaan branden in de vorm van de WVC. Ditmaal niet in de kapel, maar zijn we neergestreken bij Taveerne "de Wildenborcherhof". Met koffie en cake werden wij hartelijk welkom geheten op de eerste bijeenkomst van dit seizoen door Gerda Wezinkhof, de nieuwe voorzitter na Ria.

Een goed doel die WVC, omdat het de saamhorigheid bevordert onderling in het buurtschap. Niet geheel onbelangrijk in deze tijd van e-mails, whatsapp, facebook, etc.

Nu is de WVC een gezellig lichtje in de duisternis tijdens de donkere dagen in onze naaste omgeving. Helaas zijn er overal ter wereld lichtjes nodig die kunnen bijdragen tot betere leefomstandigheden. En om dat in beeld te brengen waren Wilna Bennink (moeder van Ilse) en Gerda Bielderman uitgenodigd om een film te laten zien over Stichting Diyo.

(Diyo is een Nepalees woord voor lampje. Het betekent: licht, warmte en voortbeweging).

Ab Bennink, (oud Wildenborcher, geboren Wildenborchseweg 18), was samen met andere vrijwilligers, initiatiefnemer van Stichting Diyo Nepal. Ab is helaas in 2010 overleden, maar gelukkig leeft zijn betrokkenheid nog voort, mede door zijn dochter Ilse. Dochter Ilse is op dit moment in Nederland, maar is normaliter woonachtig in Nepal. Daar heeft zij haar grote liefde gevonden. Samen zetten zij zich in voor deze mooie stichting die als doel heeft de leefomstandigheden te verbeteren. Enkele voorbeelden uit geslaagde projecten zijn: aankoop van geit of buffel. En als er dan een jong geboren wordt dient men dit jonge dier te schenken aan een ander gezin die dit goed kan gebruiken. De saamhorigheid is daar groot, zodat daar ook keurig gehoor aan wordt gegeven. Opknappen van woningen, voorziening drinkwater en helpen met opbouwen na de vreselijke aardbeving die Nepal op 25 april 2015 heeft getroffen, zijn projecten waar de stichting zich met 100% voor inzet.

Een leuke, leerzame film die weer eens aantoont dat wij het zo slecht nog niet hebben, betreffend de leefomstandigheden hier in Nederland. En fijn dat wij ons steentje bij konden dragen met de aankoop van mooie spullen uit Nepal die de dames hadden meegenomen. De vrijwillige bijdrage namens de WVC en de opbrengst van de artikelen is geheel ten goede gekomen voor stichting Diyo Nepal.

Zo zie je maar weer dat het bijeenkomen van mensen op veel vlakken een hele positieve uitwerking heeft. Wij hopen dat het lichtje mag blijven stralen. Dat kan door naar de WVC te komen en natuurlijk kunt u ook en druppeltje olie zijn om het lampje van Stichting Diyo te laten branden. Op de site kunt u daar alles over vinden. (<http://www.diyonepal.nl>)

Graag tot de volgende keer met hopelijk nog meer vrouwen. Voel je welkom.

Groetjes, Liesbeth

Kleuter in de oorlog (vervolg)

(Het eerste deel stond in Wildenborcher december 2014, door Aad van de Kamer)

In "kleuter in de oorlog" vertelde ik hoe wij in het voorjaar van 1943 -ik was toen drie en een half jaar oud- weg moesten van de duinkant in Schoorl omdat het gebied door het Duitse leger werd benoemd tot spergebied, en ons huis werd gevorderd om dienst te doen als controlepost.

Wij kwamen te wonen in de leegstaande stolp-boerderij op het landgoed "Lands End" van schrijver Jan de Hartog.

Hij moest vluchten om reden dat hij het niet eens was met het cultureel beleid van de bezetter. Daar hebben wij gewoond tot aan de herfst van 1945.

Vader werkte als hovenier ook in de tuin van de burgemeester. Op diens aanraden haalde vader het keukenafval van "Kamp Schoorl" op om bij één van de boeren in de omgeving te brengen. Een deel van de vracht mocht hij zelf gebruiken voor het eigen varken. De grond op het landgoed werd gebruikt om, wat voeding betreft, zelfvoorzienend te zijn. Met de geboorte van mijn jongste zus in augustus 1944 en in de daaropvolgende herfst nog twee kinderen uit de stad er bij waren we met z'n achten.

Opa uit Warmenhuizen gebruikte een stukje land voor het telen van tabak, en zo was er regelmatig aanloop, zodat ik ondanks de oorlogstijd een onbezorgde jeugd heb gehad. Maar de jaren daarna kregen we steeds meer te horen van wat mijn ouders voor ons verborgen wisten te houden en wat er af en toe nodig was om zo normaal mogelijk te leven.

Zo hoorden wij dat vader ondanks regelmatig verzoek, nooit heeft kunnen besluiten om zich aan te sluiten bij een verzetsbeweging. Maar op een keer werd hij door Jan Coolhaas die lid was van een knokploeg, gevraagd om wapens en munitie mee te smokkelen uit het kamp. De knokploeg had contacten binnen het kamp dat voor het grootste deel bestond uit "Ostruppen". Dat waren Russische krijgsgevangenen die destijds de keus hadden óf naar een concentratiekamp óf dienst te nemen in het Duitse leger. Zij kozen voor het laatste en werden gelegerd in "Kamp Schoorl". Het wapentuig werd verstopt in de tonnen die vader bij de keuken ophaalde.

's Avonds kwam Coolhaas opdagen en werd de "buit" verstopt onder de vloer van een onbewoond vakantiehuisje dat nota bene stond in het spergebied.

Dat is lang goed gegaan tot op de avond dat Coolhaas niet kwam opdagen. Daar was iets goed mis, ook al omdat Coolhaas door de bezetters vogelvrij was verklaard. De zaterdag daarna ging het gerucht dat Coolhaas was opgepakt en opgesloten zat in een bunkertje op het kamp. Dat vader in de zenuwen zat blijkt wel dat zondagmorgen al zijn haar los zat. Hij heeft het voorzichtig in model gewerkt om nog netjes naar de kerk te gaan, maar weer thuis kon hij zijn hele hoofd glad schuiven. Het haar is ook nooit meer gaan groeien.

Enkele dagen later werd er 's nachts op het slaapkamerraam getikt. Daar stond Coolhaas, van top tot teen onder het bloed en aan alle kanten het vel weg. Wat bleek: Hij had zich door een gemetselde luchtkoker omhoog gewrongen, en wist te ontsnappen. Moeder vertelde dat ze een laken aan repen had gescheurd waarmee ze hem had ingewikkeld. Nog diezelfde nacht is hij opgehaald en naar een schuiladres gebracht.

Blijkbaar wist moeder dat er dingen konden voorvallen wat voor de bezetters geheim moest blijven. Daarom heeft ze zich zwaar verweerd toen er een Duitse paardenverzorger over de vloer zou komen. Hij moest het maar doen met een hangmat bij de paarden op de dars (de deel). Dat de dars was gevorderd vond ze al erg genoeg, en op pottenkijkers zat ze al helemaal niet te wachten. Niemand hoefde te weten dat ze van schapen- en geitenmelk kaasjes maakte. Tot er huiszoeking kwam. Ze zag de man, een bekende NSB'er in het dorp, al aankomen en zonder nadenken werden de kaasjes verstopt in een emmer met luiers.

Ik weet nog dat regelmatig zuster Nannes, de verloskundige, in een klein wit autootje op het erf kwam. Normaal zou geweest zijn als ze begin september, na de geboorte van zus Lida nog een keer aan kwam. Maar zij kwam de hele winter door bijna wekelijks. Ze zette de auto altijd tussen de bijkeuken en een houten bak waar de vroegere bewoners ramen oplegden om groente en aardbeien onder te telen. Bij ons diende de bak voor keukenafval.

Toen na de bevrijding zuster Nannes haar auto weer op de vaste plaats parkeerde, zag ik dat het keukenafval wat opzij geschoven werd om één van de blokken geperst kolengruis, een grote briket, onder het afval weg te halen. De zelfde blokken die gebruikt werden om de locomotief mee te stoken die de kiepkarren trok.

Ondanks dat vader voor enkele dagen in de week ambtenaar was om het keukenafval op te halen, moest hij zich toch melden voor de Arbeitseinsatz om mee te bouwen aan de bunkers langs de kust. Met opgerolde mouwen verscheen hij op het kantoor om te worden ingeschreven.

Waarom met opgerolde mouwen?

Hij had op zijn scheenbenen en onderarmen last van een droge eczeem. En de list werkte! De officier vraagt wat dat is op zijn armen, en vader zegt: "Dat is schurft". Hoe snel hij buiten stond met een verklaring van ongeschikt is een tijd van seconden geweest.

En dan de schapenwol. Moeder hield vijf schapen voor de melk en vooral voor de wol. Maar dat moest ingeleverd worden, en daar was geen ontkomen aan. Dus na dat de schapen geschoren waren, werd de wol gesorteerd. Een deel mooi lang en schoon haar voor eigen gebruik en de rest van het achterwerk en de buik van de schapen in een zak om in te leveren. Vader op pad met vijf zakken, samen met de buurman die de wol van heel wat meer schapen bij zich had. Hij zegt: Henk, dat gaat je problemen geven. Neem maar een paar zakken van mij om te mengen". En dat is goed gegaan, de wol werd zonder problemen ingenomen. Maar dan is het nog geen garen. Eerst een spinnewiel, dat was te leen in de buurt. Maar spinnen was iets waar mijn moeder het geduld niet voor had. Ze had het gevoel dat Regien uit Amsterdam het wel kon leren. En dat ging goed, ze spinde de wol alsof het fabriekswerk was. Wel in eigen tijd en de afspraak was dat ze zelf een deel van het garen mocht houden om van te breien voor haar zelf en voor haar zus die bij de burens was ondergebracht.

Het werd de zomer na de bevrijding. Regien en haar zus gingen weer terug naar Amsterdam, en Piet werd na afsluiten van de eerste klas door zijn ouders opgehaald om weer herenigd te worden met zijn broer en zussen. Vanaf die tijd kwam Piet iedere zomer 14 dagen bij ons logeren en dan gingen we samen met de bus naar Haarlem, waar ik dan bleef logeren.

En mijn zussen gingen ieder jaar logeren in Amsterdam.

Meteen na de zomer konden we weer terug naar ons huis bij het Catrijper zandduin. Het was weer in oude staat hersteld, en de eerste keer dat we konden kijken hoe het was opgeknapt was de schilder nog bezig met behangen. Hoe hij dat deed heeft blijkbaar indruk gemaakt. Alle wanden waren netjes beplakt met grote vellen papier die beschilderd waren met een witte muurverf. Daarop werd een patroon aangebracht met een iets donkerder kleur. Dat deed hij met een rimpelig opgerolde lap katoen die ondergedompeld werd in de verf, uitgeknepen werd en onder de handen door over de muur werd gerold. Ik denk dat de verfvrol nog moest worden uitgevonden, maar het resultaat: Net echt!

Langzamerhand kwam iedereen weer terug in de buurt. Ook Jan Raedecker, de beeldhouwer. Op een dag -ik denk dat het in 1950 was- werden er bij hem twee enorme blokken witte steen op het terrein gebracht. In de dagen er na werd een stuk barak van "Kamp Schoorl" over de blokken heen gebouwd om dienst te doen als atelier. Na maanden hakken werd het "atelier" gesloopt en stonden daar twee leeuwen die op transport gingen naar het ereveld op de Grebbeberg.

De hele lagere schooltijd had nog regelmatig met restanten van de oorlog te maken. Als 5^e en 6^e klassers waren we vooral te vinden in de bunkers en de ondergrondse verbindingsgangen. Stukje voor stukje dorsten we steeds verder, en niemand die daar iets van zei. Regelmatig vonden we daar munitie, maar soms ook op de meest vreemde plaatsen. Zo wisten we op een oud schoolgebouw met behoorlijk brede goten te komen met bij ons een opscheplepel aan een touwtje, om uit een van de schoorstenen eieren van kauwtjes op te vissen. (Eitjes van de kauw waren erg gewild bij de verzamelaars). Maar zelfs in de goten lag ongebruikte munitie. Geen zware, ik denk voor karabijn. En dan gingen we met z'n allen naar het politiebureau om de buit in te leveren. Ik denk dat ze er al rekening mee hielden op woensdagmiddag, want wij waren niet het enige stel vriendjes dat daar kwam.

Na de lagere school was het avonturen op de woensdagmiddag voorbij en bleef de jeugdtijd alleen nog in herinneringen bewaard.

Een onverwachte ontmoeting met gevolgen

Bij het ledigen van de brievenbus op een regenachtige namiddag stopte er een fietser. Hij liet al fietsend zijn hond uit. Het was iemand die ik een hele tijd niet meer gezien laat staan gesproken of gehoord had. We raakten aan de praat en kwamen over de midwinterhoorn te spreken.

Toen wij hier net neergestreken waren bleek dat gebruik nog te bestaan en er werd tijdens de winterwandeling volop geblazen. Na afloop van de wandeling stonden we met de familie rond de vuurkorf buiten de Kapel met een borreltje in de hand met één van de blazers na te praten. Hij maakte ook midwinterhoorns! Dat kwam mooi uit want ik wilde dat ook wel doen.

Hij legde ons het spelen uit over lipspanningen en zo en liet ons blazen.

Ik kreeg er een redelijk geluid uit nadat de midwinterhoornspeler me had uitgelegd dat de lucht tussen de samengeknepen lippen via de happe in de hoorn terecht moest komen en niet via het blazerslichaam aan de onderkant daarvan diende te ontsnappen.....

Hij maakte een prachthoorn met een mooie volle klank voor me. Na een tijdje oefenen in een van de bedstedes die mijn huis nog rijk is, thans drankenkast, trad ik voor het eerst met de 1^e Advent buiten bij mij achter in de openbaarheid. Klonk best mooi al zeg ik het zelf.

In de vroege avond tijdens de opkomende avondnevel nog eens.

Wat hoorde ik daar heel ver weg? Ik werd geantwoord! Erg mooi in de opkomende mist en een beetje sinister ook. Zo hebben twee volkomen voor elkaar vreemde blazers een paar jaar, zonder enige afspraak, vaak tegen elkaar staan blazen. Te beginnen bij de 1^e Advent na kerktijd tot en met Driekoningen.

En daar lag, ineens, een enveloppe in mijn brievenbus met een prachtig gedicht van? Juist ja, die fietser die mij onlangs aansprak. Ik heb dat blazen een paar jaar laten schieten. Ik had er even om bekende redenen helemaal geen zin meer in.

We hebben nu samen afgesproken die mooie draad weer op te pakken. 1^e Advent, zonder af te spreken. Gewoon gaan spelen achter het huis, langs het Bosket heen en dan luisteren of er antwoord komt. En als dat komt ontwikkelt zich een vraag en antwoordspelletje zoals de fietser het zo mooi in zijn gedicht zegt 'met hemelhoge boventonen in de melodie'.

De dichter heeft het in zijn gedicht over nog een paar blazers, ik ben bang dat we die niet meer zullen horen.

Landrot

Weerklank

Wij vormen met zijn vieren bij toeval een kwartet
en blazen om beurten rondom de Wildenborch,
waar een vlucht ganzen gakt om vorstverlet
en ik intussen op Holtslag voor het water zorg.

Op Hagenbeek blaast Haitink nog maar net,
de hoorn van Maaikamp klinkt professioneel,
de roep vanachter de kapel lijkt een gebed;
je krijgt er haast een brok van in de keel.

De emmer vult zich als ik voor mijn riedel zorg
en loopt over als ik zowat ben uitgeblazen,

waarop het antwoord van ik weet niet wie
zo zuiver weergalmt vanaf de Wildenborch,

dat ik het zwijgen ertoe doe in stil verbazen
door hemelhoge boventonen in de melodie.

Jacobus Trijsburg, (2005)

Onze reis naar Australië

De zon schijnt en de lucht kleurt prachtig blauw op dinsdag 3 november terwijl ik dit schrijf. De bomen verkleuren van groen naar rood, brons en goudgeel. De temperatuur is zo'n 13 graden. Wat een verschil met vorige week! Bart en ik beleefden toen onze laatste volle dag in Brisbane, Australië. De zon schijnt, de lucht is helderblauw de bomen en palmen kleuren van licht naar donker groen. De temperatuur is 30 graden!

En het is niet alleen de temperatuur die onze afgelopen 5 ½ week in Australië zo anders maakte. Zo gauw je het land binnenkomt ervaar je een totaal andere wereld. Niet alleen is de taal anders en rijdt men links, maar vooral het landschap en z'n begroeiing is zó totaal anders, dat je je kunt voorstellen dat zo'n 200 jaar geleden de eerste settlers niet wisten waar ze in beland waren. Hoe te zorgen voor eten en drinken in een land dat zo aangepast is aan de weersinvloeden, de droogte en eigenlijk alles. Er staat geen plant die op het eerste gezicht lijkt op wat we hier in Europa kennen. Dat moet een hele schok geweest zijn en velen zijn toen door honger omgekomen. De Aboriginals leefden al duizenden jaren in dit land en kenden het door en door. Had men meer interesse getoond in hun levenswijze en kennis, dan had Australië er nu heel anders uitgezien denk ik zo.

Bart en ik (Alma) vertrokken 19 september per Airbus 380 van Schiphol, via Dubai naar Perth. 22 uur vliegen.

In Perth haalden we de volgende dag de huurauto op om aan onze eerste trip te beginnen.

Route: Hyden; Kalgoorlie; Esperance; Albany; Walpole; Pemberton; Margaret River; Perth (3 okt.).

Een kleine 2700 km. Op 4 oktober vliegen we naar Adelaide vanwaar we de volgende dag wederom met huurauto richting Kangaroo Island gaan voor 2 dagen.

Weer op het vaste land gaan we via Robe; naar Hall's Gap iets meer landinwaarts in de Grampians, een mooi gebergte. Dan weer terug richting de kust, naar Warnambool alwaar de Great Ocean Road begint. Hiervan zei Suus: "tja, ik heb het op de foto gezet, maar het is zó mooi, dat krijg je er gewoon niet goed op, dat moet je zelf zien"! Ze had gelijk.

Op 12 oktober leveren we de auto na zo'n 1520 km weer in, in hartje Melbourne! Van hier vertrekken we de volgende dag per trein naar Wagga Wagga (de Aussies zeggen Wogge), dit ligt bijna halverwege Melbourne – Sydney, zo'n 4,5 uur per trein. In Wagga Wagga zijn we een volle dag waarna we per trein verder reizen (7 uur!!!) naar Sydney. Geen hoge snelheidslijn dus, helaas.

Twee dagen, 15 en 16 oktober, in Sydney, alwaar we de Ferry nemen naar Manly; een must-do als je maar zo kort in de stad bent. Met de Ferry vaar je langs Sydney Harbour Bridge, The Opera House, langs de marineschepen en vele kleine baaien naar de overzijde van Sydney Harbour, naar Manly. Gelukkig zijn we vroeg en hebben we de hele middag nog tijd om de stad wat te verkennen en de botanische tuin te bezoeken.

Op 17 oktober halen we in Mascot (buitenwijk van Sydney) een campervan op waarmee we tot en met 25 oktober langzaam richting Brisbane toeren. Deze leveren we de 26e in met ca. 1550 km op de teller.

We brengen een dag door in Brisbane en vertrekken de 27e om 18.30 u Nederlandse Tijd (in Brisbane is het dan 28 oktober 02.30 u!). Na een overstap in Singapore en Dubai komen we de 28e 's avonds om 19.15 met de wielen aan de grond op Schiphol. Met het welkomstcomité zijn we dan tegen 23.00 u weer thuis in de Wildenborch.

Één A4-tje is te weinig om alles samen te vatten. Ook bij ons moet alles nog even 'landen'.

Er is zoveel te vertellen: bijv. wist je dat Aussies gek zijn op BBQ-en en kampvuurtjes? Raar idee hoor met al die bosbranden. Dat we meer dode kangoeroes dan levende gezien hebben; dat we soms 200 km reden en slechts 3 auto's tegenkwamen? Dat het licht zo fel is dat je niet zonder zonnebril kunt.

Dat de Aussies die wij tegenkwamen zeer behulpzaam en relaxt zijn. **No Worries!** Is een kreet die je vaak hoort. Dat de geluiden van de vogels, van de wind door de Bush, de geuren zó anders zijn dan wat je kent. Dat slangen heel snel kunnen kruipen? Dat Koala's 1,5 kg Eucalyptusblaadjes per dag eten en zeer kieskeurig en altijd moe zijn? Dat er in iedere stad, dorp of gehucht wel één of meerdere Public Toilets zijn, compleet met zeep, wc-papier en handdoekjes, Fantastisch!!!

Dat water duurder is dan brandstof.

Dat de stranden bij Esperance een combinatie zijn van stralend wit zand en azuurblauwe zee? Wow!

Maar dat er ook een kruisje langs de weg staat, van Esperance naar Albany, waarop onze Suus haar naam staat.....

Tijdens onze eerste route komen we in Esperance aan op donderdagmiddag 24 oktober. De volgende dag hebben we afgesproken met Wim en Mylène Speelman. Dit lieve echtpaar heeft Linda opgevangen in hun huis tijdens de 4 maanden dat zij daar werd aangeklaagd, berecht en dus het land niet uit mocht. Zij nemen ons mee naar het kruispunt, waar het zo afschuwelijk mis ging. We hadden al foto's gezien, zelfs een filmpje ervan, maar niets maakt het zo duidelijk als je er zelf staat en met eigen ogen ziet. Wat een rotkruising!!!

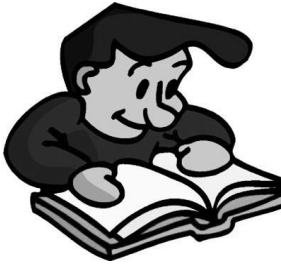
De ligging op een bolling in het terrein, de struiken/bomen, het gebrek aan belijning en verkeersborden, de rode aarde. De meiden hebben de kruising gewoon gemist!

Op afgelopen 27 oktober is door de Coroners Court een 'inquest' belegd in het gerechtsgebouw van Esperance, waarbij verschillende getuigen zijn gehoord en informatie is verzameld. Dit laatste is vooral aan Ted Gray, advocaat van Linda, te danken.

Na 3 ½ jaar onderzoekt de Coroner het overlijden van Susanne. Deze instelling vertegenwoordigt als het ware de overledene, bij een ongeval met dodelijke afloop, waarbij de omstandigheden niet duidelijk zijn/waren. Te bedenken dat dit kruispunt te boek stond als gevaarlijk, al toen Suus geboren werd!; dat de Shire alle aanbevelingen om het kruispunt aan te pakken genegeerd heeft (er zou o.a. geen geld voor zijn geweest). Hoe wrang?!

Toen we afgelopen woensdag de 28e oktober thuis kwamen, kregen we via Linda te horen dat er in de Western Australian (de krant die in de staat West Australië verspreid wordt), een artikel over het ongeluk en de al 20 jaar (!) als 'High Risk' bekende kruising stond. Ook de uitspraak van de Coroner stond in het artikel: de Shire van Esperance wordt aansprakelijk gehouden voor het kunnen gebeuren van het ongeluk.

Begon de jacht dit jaar eerder?

Eerst een mooi gedichtje van Geert Holterveld

HET HAASJE

Haasje klein in de natuur	Haasje mijn lief en frivool
Met je wollig, slank postuur	Smullend van mijn boerenkool
Berg je voor de jachtopziener	Dikke rug en moddervet
En de wrede maaimachine	Heb je op de vos gelet?
Voor die jou te grazen had	Rammel rustig 't voorjaar door
Koos je snel het hazenpad	Leer je jonkies 't oude spoor

Haasje fijn en welig tier
Snedig beest en lekker dier
Vrees de herfst en voor je leven
Als de jachthoorns klanken geven
Blaas de aftocht, schiet te kort
Vóór je hazenpeper wordt

Na jaren dat er bijna geen jonge fazantjes overbleven uit een nest, dit jaar voor het eerst twee volle nesten waarvan al het kleine grut het leven behield. Geholpen door de dekking van het hoge gras en de pruttel rond mijn huis, scharrelden ze onder de hoede van Pa en Moe steeds dichterbij naar het voerbakje met graan toe dat al jaren vlak bij het achterraam staat.

Tallose vogels en ook de fazanten weten deze voederplaats te vinden. Het blijft altijd prachtig om dat gade te slaan. Voor de koffie 's morgen en na de krant halen met een paar potjes voer naar buiten. Ik fluit dan twee keer hard en dan komt er in de sparrenboom vlak bij de voederbakjes volop reuring. De brutaalste mezen zitten op een metertje afstand klaar voor hun deel. Ook aan de rand van de pruttel lopen de fazanten warm. Deze winter had ik zowaar een vriendin (niet verder vertellen!). Een fazantenhennetje werd zo brutaal om uit het bakje, dat ik voor heur snaveltje hield, een graantje te pikken. Om daarna weer in paniek weg te hollen.

Ze moet haast ernstig bijziend zijn geweest.

Na de baltsperiode waren de liefdeskaarten geschud en zocht elk paartje een goed plekje op om aan het nageslacht te gaan beginnen. De overblijvers verdwenen naar vijandelijk gebied. Spannend of er jonkies kwamen.

Meestal onverwacht op een avond zie je dan de grassprietten bewegen en ja daar komt het hele spul richting voederbakje. Pa op de uitkijk en ma eet zich vol. De pullekes mogen nog niet! Na een paar dagen zegt of kloekt ma wat en dan stormt het grut richting bakje. Twee volle nesten overleefden dit jaar voor het eerst alle gevaren en begonnen voorspoedig op te groeien. Natuurlijk dankzij de extra bijvoeding. Twee maal daags. Vroeg in de ochtend en vroeg in de avond voor het slapen gaan.

Totdat..... er op een avond een gigantisch monster in het weiland verscheen.

Het hele jonge grut had zich net te goed gedaan en vluchtte in grote paniek richting een veilige plek.

Het monster had grote haast, mede veroorzaakt door de huidige economische toestanden en dat was hém niet te verwijten.

In één grote genadeloze klap alles weg. Sindsdien zie ik nog zo af en toe een verloren fazantenhaan langskomen. Maar.....hij nu is al prachtig van kleur en statuur, dus laat de lente maar komen. Er duikt wellicht wel weer een hennetje op.

Hoe leg je dit soort jagen in vredesnaam uit aan twee Londense kindjes die een soort lijfspreuk hebben "Only friendly peoples in Vorden". De natuur zelf kwam ons te hulp.

Er hingen hier in de tuin al een tijdje een paar konijntjes rond, (Hippy en Huppy) en die deden wat konijntjes erg in de genen zit: Holletje graven, konijntje spelen en hup daar verschenen de eerste kleintjes op het grasveld. 's Avonds vroeg naar bed, met zijn allen het holletje in. De Londense kindjes genoten daar erg van totdat.....

Ze 's ochtend bij het holletje stonden te kijken waar de kleintjes bleven. Hol helemaal weg en dicht. Grote paniek.

En dan kan je ze gelijk uitleggen hoe de natuur in elkaar steekt. Vertellen over ulken, bunzings, zwerfkatten, marters en meer van dat ongeregeld.

Wat konijntjes in dat holletje doen laat ik aan de Londense papa en mama over. Trouwens de woorden die je daar voor nodig hebt ken ik niet in het Engels.

Maar we hadden wel een bar slechte week na het verscheiden van alle fazanten.

En wat raar is: Alle vogeltjes bleven ook weg. Maar komen nu gelukkig steeds vaker weer terug. Zullen die ook een soort rouwverwerking hebben?

Tot slot:

Hierbij een voorbeeld hoe het uit de hand kan lopen als er niet gejaagd wordt:

Op het schoolplein van de Londense kindjes lopen steevast twee schurftige vossen rond.

Hierbij een foto met een vos die voor de deur van Downingstreet 10 langsloopt.

En er is sinds kort een gezegde in London:

Je bent hier nooit verder dan 1 meter van een bruine rat vandaan.

Laten wij hier dan maar rustig doorgaan met jagen/beheren zoals we dat al eeuwen doen.

Maar die maaimachine uit het gedichtje kan misschien wel in de toekomst uitgerust worden met een infrarood wild-detector. Moet toch mogelijk zijn??

Landrot

Uitnodiging Nieuwjaarsreceptie

Vrijdag 8 januari 2016. Aanvang 20.00 uur.

Het is een goede gewoonte om aan het begin van het nieuwe jaar, voor alle Wildenborchers en iedereen die zich daarbij betrokken voelt, een Nieuwjaarsreceptie te houden in de Kapel. Een gezellige avond waar jong en oud, onder het genot van een drankje, de gelegenheid heeft elkaar het allerbeste te wensen. En de enige echte Wildenborchse knakworst is natuurlijk ook weer verkrijgbaar.

Diverse artiesten zullen weer hun opwachting maken. Vind je het leuk om ook het podium te betreden, meld je aan bij Reinier Klein Brinke, telefoon: (0575) 55 65 12 of e-mail: reinierkleinbrinke@planet.nl

U / jij komt toch ook? Van harte welkom!

Hartige andijvieschotel

Ingrediënten:

- puree van 1 kg. aardappelen
- 1 kg. gesneden andijvie
- 500 gr. rundergehakt
- 3 uien
- 20 gr. boter
- 100 gr. belegen geraspte kaas
- 1 bekertje crème fraîche (125 gr.)
- 1 theelepel chilipoeder
- 1 theelepel paprikapoeder
- zout en peper
- boter of olie voor invetten van de ovenschaal

- ovenschaal

Bereiden:

Verwarm de oven voor op 200 graden.

Maak van 1 kg. aardappelen een mooie gladde puree.

Kook de andijvie kort in water met klein beetje zout en laat het uitlekken. Bak het gehakt rul met het chilipoeder en het paprikapoeder en roer er de crème fraîche en wat zout door. Snijd de uiten in ringen en fruit ze glazig in de boter. Strooi er iets zout en peper op. Schep het gehakt in een ingevette ovenschaal en verdeel de ui erover. Schep de andijvie er op. Dek af met de geraspte kaas en vervolgens de aardappelpuree. Daarna 40 à 45 minuten in de oven.

Eet smakelijk.

Dinie Staring

Kippen en konijnen in de Kapel

Eén keer per jaar is de Kapel verhuurd aan dieren; dat is elk jaar eind oktober. De Wildenborchse Vrouwenclub, die eind oktober de eerste bijeenkomst van het seizoen heeft, moet er zelfs voor uitwijken naar een andere locatie.

Sinds 2001 komt de Pluimvee- en Konijnenvereniging Vorden e.o. voor de jaarlijkse tentoonstelling naar de Wildenborch. Het begon in de oude Kapel en in 2008 hadden deze gasten de primeur om de nieuwe Kapel te huren. Degene die dit voor elkaar kreeg was Henk Berenpas, actief lid van de PKV. Er zijn natuurlijk wel goede afspraken gemaakt over de dier-bestendige bekleding van muren en vloer met plastic. De leden van de vereniging maken na afloop alles zelf weer schoon.

Tijdens de tentoonstelling worden de dieren van de PKV- leden geshowd en gekeurd. Het keuren gebeurt op de vrijdag en het uitslagformulier komt aan de kooi van de kip of het konijn te hangen, zo kunnen de bezoekers zien wie het hoogst heeft gescoord.

Er zijn heel wat kenmerken waaraan het beest moet voldoen. Vanuit het totaalplaatje (type) worden delen van de kip beoordeeld, zoals vleugeldracht, staart, kop-kam, hals, vleugels, staartkleur, dekkleur, bevedering en pootkleur.

De kip van Henk Berenpas, de Wit blauwcolumbia kreeg de ereprijsmet 1^e F 96 punten. De punten toekenning en de omschrijving van de rassen gaat volgens de Nederlandse Standaard. De Buff Blauw Columbia Groot heeft Henk erkend gekregen in 2014.

Henk Berenpas is als schrijver bij de keurmeester altijd aanwezig op de vrijdagse keurdag. In de achterliggende 35 jaar ontbrak hij nooit. Ook nu, in 2015, was hij er bij.

Er bestaat een kippenras met de naam Orpington. Een paar Engels sprekende kinderen waren in het bijzonder hiernaar op zoek, ze wonen namelijk in de wijk Orpington in Londen.

Dit kippenras was er eerdere jaren wel te zien, dit keer alleen maar op een plaatje. Maar de 'big rabbits' (grote konijnen) waren ook heel erg mooi.

De kinderen (foto) zijn Hayley en Carey, de beide kleindochters van Ben Godtschalk. Samen met moeder Marjolein zijn ze in de herfstvakantie een paar dagen bij opa in de Wildenborch.

Joke Wiltink

Wat steet hier feitelijk?

Het gaat hard met de vergroening aan de Nijlandweg: binnen één jaar drie nieuwe en vooral jonge families op nr's 2, 4 en 4A. Wie de jeugd heeft heeft de toekomst zeggen ze, en dat zal ook wel voor de buurt gelden. De enige toekomst waar wel voor moet worden gevreesd is die van de dialectspreker, die zo langzamerhand sterk aan het vergrijzen is. Natuurlijk is dit niet alleen de "schuld" van de nieuwkomers, maar ook van de autochtone jeugd, of liever van hun ouders, die hun kinderen heden ten dage meestal in het Nederlands opvoeden. Trouwens, zelf zijn we in de loop van ons leven ook steeds meer Nederlandse woorden^(a) gaan gebruiken, want wie draagt er b.v. nog een *boezeroen* ('shirt') met *lichters* ('bretels' zijn ook al ouderwets, nu zegt men 'suspenders') of wordt gegroet met *moj* ('hoj')?

Voor de nieuwkomer of inburgeraar met belangstelling voor ons mooie dialect ligt er sinds kort een boekje *Achterhoeks voor Beginners* ("woor bun'k hier feitelijk") bij de boekhandel, aan de hand waarvan men zich vertrouwd kan maken met de meest gangbare woorden en uitdrukkingen uit onze streek. Misschien een idee om de daaruit opgedane kennis eens te testen bij de volgende nieuwjaarsvisite in de Kapel, met een *niejjaorsrulleke*, *ölliekrabbe* of *puffeke* in de ene, en een *foezeltje* of *glaesken* "zeute kinder" in de andere?

Om onze eigen, soms wat weggezakte kennis te testen hierbij een lijstje met streekeigen woorden waarvan -zelfs door het vernederlandsen van de klinkers- moeilijk te raden valt wat ze betekenen.

^(a) Tegenwoordig vaak geleend uit het Engels, vroeger uit het Frans, zoals ook *boezeroen* (Fr. *bourgeron*) en *bretels* (Fr. *bretelles*).

Gerda Rossel

Uitspraak: ae   *lange è* (als in het Franse woord "air")
ao   *lange ò* (als in het Engelse woord "talk")
äö   *lange ö* (als in het Franse woord "soeur")
oe: *lange oe* (als in het Engelse woord "cool")

angaon	knieperig	sliepstatten
äözen	krang	slim
bateren	kreuze	slok
batse	lös	sluutspelde
boezeroen	lichters	stekkebaezen
bokse	mangs (wa, ait nee)	stomp
deurslag	mieterig	temee
drao	moe:s	tesse
dutte	moj	toete
eerdäönig	motte	ulk
eksteren	näölen	varen
empe	ölliekrabbe	vernemstig
fitske	onmundig	verspocht
froeselen	pielaene (met platpeute)	vrochte
glieren	pröttel	waren (waart oe!)
gunzen	puffekes	weule
hellig	puntdraod	wierig
hengsel	roet	zeiferen
keune	slateren	zwil

Schoonmaakrooster Kapel

Januari	2 keer	Diny van Ark – Gerry Kistemaker – Annie Schröer
Februari	2 keer	Gerda Mennink – Henny Zweverink
Maart	2 keer	Stien Brinkerhof – Riek Vliem – Hermien Oplaat
April	2 keer	Alma v.d. Schoot – Ineke Braakman – Frieda te Lindert
Mei	2 keer	Erika Scharrenberg – Kristie Ezerman – Dini Schoolen
Juni	2 keer	Jannie Reintjes – Gerda Bijenhof
Juli	2 keer	Hanny Ezerman – Lindsey Mennink – Annie Kruisselbrink
Augustus	2 keer	Dinie Staring – Henriëtte Otten – Ria Klein Ikkink
September	2 keer	Aly van Arragon – Diny Pladdet – Riet van Ditshuizen
Oktober	2 keer	Diny van Ark – Gerry Kistemaker – Annie Schröer
November	2 keer	Gerda Mennink – Henny Zweverink
December	2 keer	Stien Brinkerhof – Riek Vliem – Hermien Oplaat

Het is de bedoeling dat vóór de tweede zondag van de maand wordt schoongemaakt vanwege de kerkdienst. De tweede schoonmaak in overleg, in verband met verhuur. Janny Sligman doet de ramen en belt u als geheugensteuntje wanneer u aan de beurt bent. De lijst van werkzaamheden hangt in de werkkast.

Agenda

Kapelcommissie: Zondag 3 januari 2016
Jubileum Winterwandeling, starten tussen 11.00 uur en 13.00 uur.

Kapelcommissie: Vrijdag 8 januari 2016
Nieuwjaarsreceptie, aanvang 20.00 uur

Verenigingen

Schietvereniging: elke dinsdag, van 20.15 uur tot 22.30 uur.
seizoen 3de dinsdag van augustus t/m laatste dinsdag in juni.

Koersbal: 1ste en 3de donderdag van de maand. vanaf 19.30 uur.

Volksdansgroep: Elke donderdag, van 9.30 uur tot 11.00 uur.

Wildenborchse
Vrouwenclub: Laatste donderdag van de maand.
van 20.00 uur tot omstreeks 22.00 uur.
van oktober t/m april.

Klootschieten: 3de zondag van iedere maand
10.00 uur verzamelen bij de Kapel.